

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

TRAJNOSTNI RAZVOJ MEST

*pametna mesta in
zelena rast*

Maj 2016

Kazalo

3	Vloga in pomen mest
4	Značilnosti mest in urbanih območij v Sloveniji
5	Priložnosti za razvoj konkurenčnih prednosti
6	Trajnostni razvoj pametnih mest
8	Izhodišča politik trajnostnega urbanega razvoja
9	Partnerstva za uspešen trajnostni urbani razvoj
11	Zaključek

Publikacija **Trajnostni razvoj mest: pametna mesta in zelena rast** je nastala kot podlaga za razpravo o mestih, ki poteka v okviru Urbanega foruma (www.urbani-forum.org) in jo vodi Ministrstvo za okolje in prostor. Namenjena je osvetlitvi pomena in vloge mest in urbanih območij za razvoj države in novih priložnosti, ki jih ta nudijo za trajnostni razvoj in zeleno rast. Publikacija je tudi podlaga za nadaljnjo razpravo, saj želimo vzpostaviti stalen dialog o potrebah in problemih mest ter o priložnostih, ki jih nudijo kot nosilci razvoja v regijah. S tem želimo nuditi možnosti za izmenjavo znanj, izkušenj in modelov razvoja ter ob tem povezovati potencialne partnerje, vse od določevalcev, upravljavcev in oblikovalcev politik, gospodarstva, znanosti ter institucij in organizacij na področju urbanega razvoja.

Vloga in pomen mest

Mesta so ključna pri gospodarskem, družbenem in kulturnem razvoju ter učinkoviti rabi virov. Danes približno 359 milijonov ljudi – 72 % celotnega prebivalstva EU – živi v velikih ali majhnih mestih in predmestjih. Čeprav se proces urbanizacije upočasnuje, se delež mestnega prebivalstva še naprej povečuje in bo do leta 2050 verjetno presegel 80 %. Ker se delež mestnega prebivalstva vztrajno večja, bodo mesta prihodnosti vedno bolj soočena z izzivom nudenja ustreznih storitev in visoke kakovosti življenja naraščajoči populaciji.

Zavest o vlogi mest kot gonilnih sil gospodarskega in družbenega razvoja ter prostora za nove inovativne razvojne priložnosti in trajnostne načine bivanja se vedno bolj jasno odraža na svetovni in evropski ravni ter tudi na nivoju mnogih držav. Zato že od leta 2011 31. oktobra praznujemo svetovni dan mest¹, namenjen ozaveščanju o pomenu mest in spodbujanju priložnosti razvoja mest.

Mesta so žarišča reševanja družbenih, gospodarskih in okoljskih izzivov ter prostor, ki nudi priložnosti za najbolj trajnostne oblike bivanja. Mesta so tudi središča povezav, inovacij, ustvarjalnosti in storitev. Stopnja produktivnosti in pretoka kapitala, trgovine, ljudi, dobrin, storitev in idej je namreč v urbanih območjih na splošno višja, zato tam ustvarijo tudi večji delež BDP, kot je sicer državno povprečje na prebivalca.

Razvoj mest je zato vključen v Milenijske cilje² Združenih narodov, v cilje Rio+20³ in Habitat III⁴. Dolgoletna prizadevanja za vzpostavitev vidnejše vloge mest na ravni EU je dodatno podkrepila Kohezijska politika 2014-2020, misel na mesta pa se odraža tudi v nastajanju nove Urbane Agende⁵ z začrtanim okvirjem za razvoj mest in urbanih področij.

Vloga mest in njihovih urbanih področij je ključna tudi za gospodarski razvoj Slovenije in uspešnost njenih regij. Zato je pomembno, da se na ravni države začrtajo razvojne politike, ki bodo ustrezno podprle trajnostni razvoj mest in urbanih področij, mesta pa si oblikujejo razvojne strategije.

» Evropa ne more naslavljati današnjih izzivov brez aktivnega prispevka mest. Izjava, da bo razvoj naših mest določal prihodnost gospodarskega, družbenega in prostorskega razvoja Evropske unije, ni pretirana. Mesta bodo ključna za dosego ambicij Evrope 2020. In – kadar govorimo o okoljski, gospodarski ali pa družbeni koheziji – če ne bomo uspeli v mestih, ne bomo uspeli nikjer. «

¹ http://urbanoctober.org/index_1.asp?pcd=3

² <http://www.un.org/millenniumgoals/>

³ <http://www.uncsd2012.org/about.html>

⁴ <https://www.habitat3.org/>

⁵ http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm

Johannes Hahn, Komisar za evropsko sosedsko politiko in širitvena pogajanja

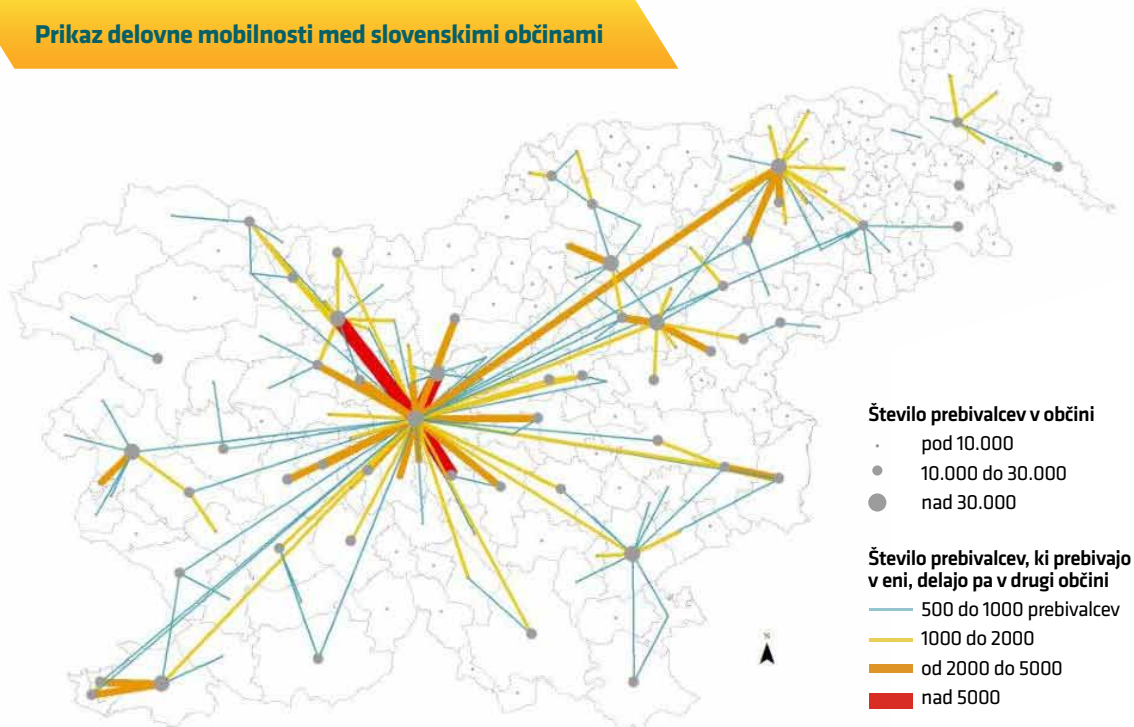
Značilnosti mest in urbanih območij v Sloveniji

Slovenska mesta predstavljajo zaposlitvena središča z visoko izobrazbenimi prebivalci, saj v urbanih naseljih dela 95 % vseh zaposlenih prebivalcev in kar 70 % prebivalcev Slovenije z višjo ali visoko izobrazbo. Več kot polovica vseh delovnih mest pa je skoncentrirana v 11 urbanih središčih.

Koncentracija prebivalstva v slovenskih mestih se danes ocenjuje na dobrih 50 %. Glede na podatke popisov prebivalstva, ki kažejo, da se je število prebivalcev povečalo za 27 %⁶, prebivalstvo mest in mestnih naselij pa za kar 60 %, se predvideva, da bo do leta 2020 v slovenskih mestih živelo dobrih 70 % vseh prebivalcev.

Koncentracija priložnosti in delovnih mest spodbuja obsežne dnevne migracije ljudi. To povzroča, da ta urbana središča doživljajo velike pritiske na prostor in na okoljske vire. Med ključnimi razvojnimi izzivi urbanih središč Slovenije tako izstopajo zlasti problemi onesnaženja zraka, slaba dostopnost z javnim prometom in problematika ozkih grl, nezadostno izkoriščene urbane površine mest glede na potrebe po zagotavljanju novih površin za gospodarski razvoj ter degradirana industrijska območja. Vsa mesta se srečujejo tudi s problematiko različnih oblik socialne izključenosti in prilagajanja na procese staranja prebivalstva.

Prikaz delovne mobilnosti med slovenskimi občinami

© IPoP, 2011

Vir: Program ESPON 2013, Kako lahko raziskave programa ESPON podprejo razvojno načrtovanje v Sloveniji, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor, Ljubljana 2011. Dostopno prek: http://www.cilj3.mzip.gov.si/uploads/file/859_sl_821_sl_espon.pdf.

⁶ Statistični urad RS: Nekaj zanimivih značilnosti za Slovenijo, Mestna naselja v Republiki Sloveniji, 2003.

Priložnosti za razvoj konkurenčnih prednosti

Od tega, kakšna je podoba mesta in kako učinkovite in razvejane so v njem dejavnosti, je odvisno, kako se ljudje v njem počutijo, kako lahko delajo in ustvarjajo, koliko je mesto privlačno za nove investicije, kaj lahko nudi svojemu zaledju in obratno. Skratka, od tega je odvisna njegova konkurenčnost – tako na regionalnem in nacionalnem kot na mednarodnem nivoju.

Med značilnostmi globalno najbolj konkurenčnih mest so uspešna specializacija v tržno nišo za svoje produkte in storitve, kakovostno življenjsko okolje in spodbudno poslovno okolje z ustreznimi ukrepi za razvoj podjetništva, sklepanje uspešnih partnerstev in posvetovanja z deležniki ter učinkovito in pametno upravljanje, ki zajema razumevanje in znanje, kako izkoriščati svoje prednosti in kaj ponuditi prebivalcem, obiskovalcem in vlagateljem.

Pri tem velikost mest ni ključna, saj mednarodna konkurenčnost danes ni nekaj, kar zadeva samo velike metropole. Različne študije ugotavljajo, da imajo lahko manjši urbani centri sorazmerno večji razvojni učinek od večjih urbanih centrov. Manjša mesta lahko namreč konkurirajo s kakovostnim okoljem, specializirano kakovostno ponudbo in nudenjem drugačnih oblik življenja, ki postajajo vedno bolj aktualne in so povezane z občutkom varnosti, dostopom do narave in »prijaznostjo« manjših dimenzij.

V primerjavi z evropskimi mesti so slovenska mesta in urbana središča majhna do srednje velika. Ta značilnost lahko predstavlja pomembno primerjalno prednost v smislu kakovosti bivanja, prepletenosti naravnega in urbanega okolja ter povezovanja s podeželskim zaledjem. Mesta zato lahko gradijo svojo konkurenčnost na temelju kvalitetnega in privlačnega delovnega in bivalnega okolja, ki je dobro vključeno v prometne tokove, ima visoko dostopnost do storitev mesta in je prilagojeno potrebam sodobnega življenjskega utripa.

Globalni trendi nakazujejo, da bodo v prihodnosti najbolj konkurenčna trajnostna pametna mesta, ki bodo zagotavljala zdravo življenjsko okolje in učinkovite oblike bivanja ter nudila dejavnosti in storitve, ki prepoznavajo nove potrebe družbe in odgovarjajo nanje. Prebivalci poleg visoke kakovosti življenja v mestu želijo tudi kakovostne storitve in učinkovito komunikacijo z mestno upravo. Ti novi razvojni trendi od sodobnih mest zahtevajo nove modele upravljanja, ki bodo spodbujali zeleno rast in inovativnost ter oblikovali spodbudno okolje za investicije in sklepanje partnerstev.

Trajnostni razvoj pametnih mest

Da se bodo mesta lahko optimalno razvijala ter nudila privlačno in konkurenčno okolje za investitorje, moramo na ravni države spodbujati razvoj ključnih sektorjev v smeri trajnostnega in zelenega gospodarstva ter pametnih mest. Trajnostni razvoj pametnih mest, ki podpira zeleno gospodarstvo⁷, v Sloveniji kot ključni področji izpostavlja predvsem izzive energetske učinkovitosti v povezavi s trajnostno gradnjo stavb in trajnostne mobilnosti. Le ti največ prispevata k visokemu ogljičnemu odtisu in tako ključno vplivata na kakovost zraka⁸, ki je eden bolj perečih problemov slovenskih urbanih območij. Za trajnostni razvoj pametnih mest in kakovostno življenje v mestih sta ključni tudi področji upravljanja z vodo in energijo.

Trajnostna mobilnost

Ker je promet eden največjih onesnaževalcev zraka v mestu, ukrepi omejevanja prometa in preusmerjanje prebivalcev na okoljsko ustrežnejše alternative mobilnosti najbolj pripomorejo k reševanju problema kakovosti zraka v mestu. Izboljšanje prometnih povezav, železniške infrastrukture in javnega potniškega prometa ter spodbujanje kolesarjenja in pešačenja so ukrepi trajnostne mobilnosti pametnih mest za zmanjšanje osebnih prevozov. Pri tem si mesta pomagajo tudi s tehnološkimi rešitvami spremljanja in merjenja prometa in prometnih tokov v realnem času. Te jim nudijo aktualne informacije in jim omogočajo ustrezne odzive ter dinamično prilagajanje glede na razmere na cestah, izvajanje varnostnih ukrepov in sprejemanje drugih pomembnih odločitev.

Energetska učinkovitost

Mesta so porabniki 80 % energije na svetu, zato je usmeritev v spodbujanje in vlaganje v energetska učinkovitost mesta, vlaganje v obnovljive vire energije in pametne upravljavske rešitve nujna za trajnostni razvoj pametnih mest. Kar 40 % energije v mestih se porabi za grajeno okolje, zato je trajnostna gradnja poleg prometa ključni sektor trajnostnega razvoja mest⁹, ki zelo vpliva na kakovost življenja v mestu. Naložbe v energetska učinkovitost stavb ob upoštevanju vseh tehničnih zahtev (npr. toplotno ugodje, kakovost zraka, vlažnost ...) obenem predstavljajo pomembno spodbudo za zeleno gospodarstvo in oživitev gospodarskega sektorja gradbeništva. Med pomembne porabnike električne energije v mestu pa sodijo tudi javna svetila. Mesta po vsem svetu zato uvajajo inteligentne sisteme razsvetljave, ki omogočajo velike energijske prihranke.

Voda

Ustrezna oskrba s kakovostno pitno vodo predstavlja temelj vsake moderne družbe in je nujna za nemoteno življenje in napredek. Z naraščanjem urbane populacije in spreminjanjem njenih življenjskih in prehranjevalnih navad, ki povečujejo porabo pitne vode tako v gospodinjstvih kot tudi v industriji in kmetijstvu, so mesta danes pred velikim izzivom nujenja zadostne količine kakovostne pitne vode svojim prebivalcem. Projekcije napovedujejo, da bo do leta 2050 poraba vode večja za kar 55 %. Zato trajnostno

⁷ Prehod v zeleno gospodarstvo in trajnostni urbani razvoj, vlada RS: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/prehod_v_zeleno_gospodarstvo/ukrepi/trajnostni_urbani_razvoj/

⁸ Problem kakovosti zraka v mestih je v poletnem času povezan predvsem s povišano ravno ozona, v zimskem času pa s trdnimi delci, ki jih v prometno bolj obremenjenih urbanih središčih v največji meri povzročajo promet ter izpusti iz kurilnih naprav in industrije.

⁹ Sprejetje koncepta trajnostne gradnje stavb predstavlja temelj gradbeništva prihodnosti in je nosilec razvoja zelenega gospodarstva. Poleg tega ima spodbujevalne učinke na stanje celotnega gospodarstva ter hkrati močan pozitiven vpliv na kakovost življenja prebivalstva. Stavbe v naših življenjih igrajo pomembno vlogo, saj v njih preživimo od 80 do 90 % našega časa in nam zagotavljajo prostor za bivanje. Z gradnjo in uporabo stavb se porabi 42 % energije, proizvede 36 % izpustov toplogrednih plinov, porabi več kot 50 % pridobljenega materiala in 30 % vode ter ustvari več kot 35 % skupnih odpadkov. Znano je, da gradbeni sektor predstavlja izjemen potencial za uspešen gospodarski in socialni razvoj države, saj v razvitih državah predstavlja 6 do 8 % BDP in je v osnovi večinsko vezan na domači trg. Vir: http://www.vlada.si/teme_in_projekti/prehod_v_zeleno_gospodarstvo/ukrepi/trajnostni_urbani_razvoj/

upravljanje z vodnimi viri pomeni učinkovito in varčno porabo vode, kar prinaša tako okoljsko kot tudi ekonomsko korist. Ustrezno upravljanje z razpoložljivimi vodnimi viri je močno povezano s pametnim prostorskim načrtovanjem, ki spodbuja zgoščevanje poselitve in omejuje širjenje urbanih področij navzven. Drugo ključno področje pametnega upravljanja vodnih virov pa je nadzor nad količino načrpane pitne vode v vodooskrbnih sistemih ter zmanjševanje njenih izgub¹⁰. Pri tem so mestom lahko v pomoč tudi sodobne tehnološke senzorske rešitve, ki omogočajo tako spremljanje porabe vode pri končnih uporabnikih kot tudi ugotavljanje napak in puščanja vode v vodooskrbnem sistemu.

Pametno upravljanje

Mesta in občine so danes pred izzivom uspešnega prilagajanja hitrim ekonomskim, družbenim in okoljskim spremembam. Prebivalcem morajo nuditi učinkovite storitve in zagotavljati kakovostno življenjsko okolje. Zato morajo v dobi pametnih in povezanih občanov tudi mesta postati pametna mesta. Novi razvojni trendi sodobnih mest zahtevajo nove modele upravljanja.

Pametno upravljanje pomeni, da mesto vse vire, ki jih ima na voljo, uporablja čim bolj učinkovito. To velja še posebej za ključne vire mesta, kot so nepremičnine in podjetništvo, voda, energija in mobilnost. Da lahko uprava mest te in preostale vire upravlja čim bolj optimalno, mora najprej imeti ustrezne informacije o tem, kakšne in koliko virov ima na voljo, hkrati pa tudi ustrezen pregled nad njihovo uporabo. Uprava mest za sprejemanje pametnih odločitev torej potrebuje kakovostne podatke, ki jih običajno že ima na voljo, vendar so podatki in informacije nestrukturirano razpršeni po različnih oddelkih, sektorjih in službah. Zbiranje teh podatkov in urejanje v pregledno celoto omogoči boljši pregled nad delovanjem mesta in podpira bolj optimalno koordinacijo dela ter varčnejšo porabo javnih sredstev in virov.

Pametno upravljanje pa pomeni tudi, da mesto svoj razvoj usmerja v sodelovanju s prebivalci. Za to pa je potrebno preko odprtega in transparentnega poročanja prebivalce na razumljiv način informirati o razvoju mesta in vzpostavljati ter spodbujati redno komunikacijo med mestno upravo in prebivalci. Obseg dela, ki je potreben in ga mestne oblasti vložijo v vzdrževanje in razvoj mesta, se mnogokrat spregleda. S transparentnim in odprtim poročanjem ter spodbujanjem redne komunikacije in sodelovanja s prebivalci, tako da se jih vključuje v odločanje o razvoju mesta in v posamezne razvojne projekte, se vzpostavlja odnos zaupanja med mestom in prebivalci.

Kako bo mestom uspelo uveljaviti svojo vlogo in slediti viziji trajnostnega razvoja in razvoja pametnih mest ter uspešno razvijati svojo konkurenčnosti, je odvisno od različnih dejavnikov. Poleg kakovostnega in močnega vodstva, ki sledi jasno začrtanim strateškim ciljem, bodo mesta za optimalen razvoj morala vzpostaviti tudi ustrezne sisteme spremljanja napredka in sodelovanja s prebivalci. Po drugi strani pa k temu lahko pomembno pripomore bolj povezano delovanje sektorskih politik in podporni okvir, ki ga lahko nudi država.

¹⁰ Danes so izgube pitne vode v procesu črpanja in distribucije do porabnikov po vsem svetu velik problem, ki povzroča pomembno ekonomsko in okoljsko škodo. Svetovna banka ocenjuje, da se ekonomska škoda teh izgub vode že približuje 14 milijardam dolarjev letno. Količina izgub načrpane pitne vode pa ni ogromna le v državah in mestih v razvoju. Tudi v mnogih razvitih državah in mestih te izgube dosegajo več kot 20 %, ponekod pa celo krepko prek 30 % načrpanih količin. Po podatkih Evropske okoljske agencije se s problemom izgube pitne vode v vodovodnem sistemu sooča tudi mnogo evropskih mest.

Izhodišča politik trajnostnega urbanega razvoja

Mesta so razumljena kot ključni gradniki svetovne konkurenčnosti EU tako iz vidika konkurenčnih gospodarskih regij kot iz vidika kvalitetnega in zdravega bivanja. Močna vloga mest se v EU odraža tudi na izvedbeni ravni. Razvoj urbanih področij vse bolj pridobiva na teži tudi v okviru evropskih politik, kjer se politika urbanega razvoja usmerjeno gradi že več kot 15 let¹¹ in sledi ciljem:

- **uravnotežene gospodarske rasti in prostorske razporeditve aktivnosti s policentričnim urbanim sistemom,**
- **oblikovanja močnih urbanih regij, ki nudijo dober dostop do storitev,**
- **oblikovanja kompaktnih urbanih naselij z omejeno suburbanizacijo ter**
- **visoke kakovosti okolja.**

Trajnostni razvoj mest se je pričel poudarjati s Teritorialno Agendo EU leta 2007, s katero je bil glavni poudarek dan učinkovitemu, konkurenčnemu in trajnostnemu razvoju preko povezovanja mestnih regij in mest, oblikovanju novih urbano-ruralnih odnosov, razvoju konkurenčnih in inovacijskih območij, izboljšanju multi-modalnih prometnih povezav in skupne strategije za blaženje podnebnih sprememb ter ohranjanju naravne in kulturne dediščine. Isto leto se je sprejela še Leipziška listina o trajnostnih evropskih mestih, ki ob upoštevanju izzivov in priložnosti evropskih mest določa skupna načela in strategije za politiko urbanega razvoja.

Po sprejetju teh dokumentov se je kasneje pojavila potreba po izboljšanju kvalitete in učinkovitosti politik. Mesta se namreč stalno razvijajo, zato mora tudi oblikovanje politik temeljiti na globljem razumevanju in učinkovitejši izmenjavi znanja in izkušenj. Da bi se mesta ustrezno vključila v oblikovanje in izvajanje zanje ustreznih politik EU, se je dejavnejše sodelovanje mest omogočilo z oblikovanjem Urbane Agende EU. S tem se podpira zmožnost mest za prehod in strukturne spremembe, ki zagotavljajo vitalna mestna gospodarstva ter trajnosten družbeni in okoljski razvoj mestnih območij. Na tak način se skuša tudi državljanom približati oblikovanje politik EU.

Evropska Komisija je uvedla tudi nove ukrepe na področju kohezijske politike 2014–2020 s ciljnim usmerjanjem financiranja v mesta in namero krepitve instrumentov, ki so primerni za izvajanje na ravni mest. Pri tem so v politiki EU uveljavljena tudi že srednje velika in mala mesta, ki so zelo značilna tudi za Slovenijo in bodo potrebovala drugačen pristop pri oblikovanju bodočih ukrepov.

Slovenija v prostorske razvojne dokumente in prostorsko zakonodajo vključuje vse ključne usmeritve in principe razvoja, ki jih na ravni EU tudi soustvarja vse od nastanka Evropskih prostorskih razvojnih perspektiv 1999 (EPRP) do danes. Vizijo in koncept razvoja mest v Sloveniji ter usmeritve za razvoj na regionalni in lokalni ravni določa Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS)¹². Strategija že od sprejetja leta 2004 poudarja potrebo po izboljševanju konkurenčnosti urbanih središč preko spodbujanja podjetništva, boljših storitev in urbane prenovne stanovanjskih sosesk v mestih, izboljšanja pogojev za trajnostno mobilnost ter kakovosti okolja na urbanih območjih.

Trenutno se sprejemajo dolgoročne strateške usmeritve za razvoj Slovenije, ki bodo imele pomemben vpliv tudi na trajnostni razvoj urbanih področij. Pripravljata se Vizija razvoja Slovenije do 2050 in Strategija razvoja Slovenije do 2030¹³. Izvajati se začnejo Operativni programi za črpanje evropskih sredstev ter s tem Trajnostne urbane strategije mestnih občin¹⁴ ter Strategija pametne specializacije¹⁵. Vlada je sprejela tudi Okvirni program za prehod v zeleno gospodarstvo¹⁶ in razvija koncepte krožnega gospodarstva.

¹¹ Evropska komisija (EK) je že leta 1997 objavila prvo sporočilo na temo urbane agende, kjer so mesta opredeljena kot hrbtenica evropskega teritorija in ključna za konkurenčnost Evropske Unije nasproti drugim ekonomsko močnim svetovnim področjem. Prvi evropski model urbanega razvoja se je postavil z Evropsko prostorsko razvojno perspektivo 1999 (EPRP) z usmeritvami za uravnotežen policentrični sistem.

¹² V skladu s SPRS se morajo sprejemati vsi prostorski akti, sektorski programi z vplivom na prostor in drugi razvojni načrti na nižjih ravneh.

¹³ Vizija Slovenije 2050 in Strategija 2030: <http://slovenija2050.si/vizija-2050/>

¹⁴ Smernice za pripravo Trajnostnih urbanih strategij: http://www.goforesight.eu/smart/tus/docs/smerice_za_tus.pdf

¹⁵ Strategija pametne specializacije: http://www.svrk.gov.si/si/delovna_podrocja/evropska_kohezijska_politika/ekp_2014_2020/strategija_pametne_spezializacije_s4/

¹⁶ Prehod v zeleno gospodarstvo, Vlada RS: http://www.vlada.si teme_in_projekti/prehod_v_zeleno_gospodarstvo/

Partnerstva za uspešen trajnostni urbani razvoj

Razvoj mest in urbanih območij se nenehno spreminja in ne upošteva administrativnih meja, saj se različna razvojna vprašanja rešujejo na različnih območjih. Funkcionalna območja mest namreč presegajo administrativne meje majhnih občin¹⁷. Prostor je zato treba v okviru prihodnje urbane in prostorske politike v večji meri obravnavati po območjih funkcionalnih urbanih regij in ne ločeno znotraj mestnih ali občinskih meja.

Zato se posamezne sektorske vsebine pri naslavljanju razvojnih izzivov prepletajo in narekujejo celovit pristop k reševanju urbanih izzivov. Ta pristop poleg horizontalnega prepletanja vsebin vključuje tudi vertikalna povezovanja in prilagodljive oblike sodelovanja pri oblikovanju politik na nacionalni ravni, kjer se politike ustvarjajo. To pomeni, da v procesu trajnostnega urbanega razvoja igrajo pomembno vlogo tudi drugi ključni akterji, kot so gospodarski akterji, strokovnjaki in univerze, neprofitne in nevladne institucije, civilna iniciativa in ne nazadnje tudi širša javnost, ki pa lahko podpora razvoju in izvajanju politik nudijo le ob primernem mreženju in povezovanju.

Taka koordinacija je zahtevna, saj ji je treba nameniti tudi primerne vire, zahteva znanje in ustrezne strukture. Zato je potrebno ustrezno prilagoditi strukture upravljanja, da bodo zmožne reševati sodobne izzive urbanega razvoja na širših urbanih področjih z različnimi značilnostmi. Za uspešen razvoj mest in izvajanje ciljev trajnostnega urbanega razvoja ter učinkovitost naložb v mestih je torej ključnega pomena učinkovito upravljanje, saj uspeh ni odvisen samo od medsektorskega pristopa, ampak tudi od organizacije upravljavskih struktur, njihovih kapacitet (znanja in ljudi), jasnih odgovornosti in nalog na vseh ravneh ter finančne in davčne politike.

Razvoj tako imenovane participativne kulture je temelj za oblikovanje uspešnih razvojnih partnerstev, ki podpirajo oblikovanje in izvajanje razvojnih strategij preko partnerskega sodelovanja in dialoga, ki spodbuja skupno razmišljanje in razumevanje učinkov politik v prostoru. Pomembno je, da v tem procesu posamezna raven prevzame ustrezne vloge in s tem povezane odgovornosti¹⁸:

¹⁷ ESPON: ESPON on the Road: Skriti potencial malih in srednjih mest.

¹⁸ Tudi Evropska komisija v 6. kohezijskem poročilu ugotavlja, da se je v okviru posvetovanj z državami članicami pokazala potreba, da se različna vprašanja naslovijo s političnimi odzivi na različnih teritorialnih ravneh. Izzivi, kot so na primer socialna izključenost, širjenje urbanih območij, dostopnost do storitev ali nevarnost poplav, se različno rešujejo v prikrašanih urbanih soseskah, na metropolitanskih območjih, ali pa porečjih in gorskih območjih. Evropska unija je s krepitvijo iniciative za razvoj urbane politike naslovila tudi prilagajanje politik učinkovitejšemu in bolj sinergijskemu delovanju tam, kjer se politike izvajajo.

Prakse vzpostavljanja teh procesov sodelovanja kot ključen predpogoj, obenem pa tudi izziv, izpostavljajo vzpostavitev in ohranitev odnosa zaupanja. Zato je potrebno voditi načrtovan in odprt proces ter dialog ob zavedanju, da gre pri tem za dolgotrajen proces učenja ter soočanja in usklajevanja različnih interesov. Na splošno so izkušnje glede participativnih procesov pozitivne, sprejemajo se tudi boljše odločitve. Vendar je potrebno upoštevati nekaj temeljnih principov dobrega vključevalnega procesa, ki najprej vključuje voljo odločevalcev za odprtje procesov in vzpostavitev sodelovanja ter zagotovitev finančnih sredstev v primeru obsežnejših in daljših postopkov participacije. Sam proces participacije je potrebno ustrezno ter odprto načrtovati, vanj pravočasno vključiti deležnike in jih na različne načine spodbujati k aktivnemu sodelovanju. Pri tem so lahko v pomoč tudi digitalna tehnološka orodja, ki nudijo sodobnejše, hitrejše in stroškovno učinkovitejše možnosti sodelovanja v posvetovanjih. Ne glede na uporabo orodja pa morajo ti procesi v določeni meri potekati personalizirano, predvsem pa pregledno, da so v vsakem trenutku udeleženci ustrezno informirani. Za grajenje in ohranjanje zaupanja v procesu sodelovanja je ključno, da se sodelujoče obravnava enako in da se njihova mnenja upošteva pri oblikovanju končnih odločitev.

Zaključek

Mesta se morajo prilagajati hitrim ekonomskim, družbenim in okoljskim spremembam. Pri tem bodo uspešnejša tista, ki bodo sledila trajnostnim razvojnim ciljem zagotavljanja zdravega in gospodarsko vitalnega življenjskega okolja.

Slovenska urbana območja, ki igrajo pomembno vlogo v razvoju celotne države, lahko svojo konkurenčno prednost gradijo na temelju kakovostnega in privlačnega delovnega in bivalnega okolja, ki je dobro vključeno v prometne tokove, ima visoko dostopnost do storitev mesta in je prilagojeno potrebam sodobnega življenjskega utripa.

Za uspešen razvoj mest je na ravni države pomembno nuditi okvir in pogoje, na ravni občin pa strateško usmerjati razvoj urbanih območij ter spodbujati pametno upravljanje in razvoj ključnih sektorjev v smeri trajnostnega in zelenega gospodarstva ter pametnih mest. Usmerjanje razvoja mest zahteva celovit pristop, vključevanje različnih akterjev v procese odločanja, partnersko sodelovanje in dialog.

Trajnostni razvoj mest: pametna mesta in zelena rast
www.urbani-forum.org/2016/

Pripravil: GFS Inštitut, Cesta na Kurešček 46, 1292 Ig, www.goforesight.eu

Uredili: mag. Janja Kreitmayer McKenzie, Ministrstvo za okolje in prostor, in Helena Habjan, GFS inštitut

Lektura: Maša Kovač, SmartIScity

Oblikovanje: Andrea Plavljanić, www.plava.eu

Tisk: Mediaprint Gostič, www.mediaprint.si

Naklada: 200 izvodov

Izdajatelj in založnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Dunajska cesta 48, 1000 Ljubljana, Slovenija, www.mop.gov.si

Leto izdaje: 2016

Publikacija v pdf obliki se nahaja na: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/urbani_razvoj/ in na <http://www.urbani-forum.org/2016/>

**TRAJNOSTNI
RAZVOJ MEST**
*pametna mesta in
zelena rast*

